

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

Японскі агрэсар будзе разгромлены!

ОРГАН СІЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І УПРАВЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СНК БССР

№ 14 (537) Нядзеля, 12 жніўня 1945 г. Цана 50 кап.

Літаратура ў школе

Своеасаблівец грамадскай ролі літаратуры заключаецца ў тым, што яе пазнавальная сутнасць звычайна праўдліва ў выяўленні чалавека. На літаратурных творах чалавек не толькі пазнае жыццё, а ў працэсе гэтага пазнання выпрацоўвае свае пэўныя адносіны да навакольнага — свой светапогляд, нормы паводзін, густ.

Беларуская літаратура заўсёды вызначалася сапраўднай народнасцю і глыбокім патрыятызмам, шырынёю і рэвалюцыйнасцю сваіх ідэалаў. У творах Багушэвіча, Цёткі, Багдановіча, вялікага Купалы і лепшых паэтаў і пісьменнікаў сучаснасці нягасіцца гарыць свет палымнай любові да айчыны і непакідаюць веры ў сілы і творчы розум нашага народа. Прыгожая родная прырода, сціплыя, мужныя людзі — нашай краіны, іх гераічная барацьба за свабоду і незалежнасць выдатна адлюстраваліся ў творах беларускіх мастакоў слова. Вершы і пэзмы, апавяданні і апавесці пісьменнікаў Беларусі становяць сабою ўдзячны матэрыял для фармавання светапогляду савецкіх юнакоў і дзяўчат, выхавання іх у духу вялікіх ідэй Леніна — Сталіна.

З гэтай асаблівасці мастацкай літаратуры наогул і беларускай мастацкай літаратуры ў прыватнасці вынікае тая выключная выхавальная роля, якую павінна яна іграць у школе.

Важна падкрэсліць і яшчэ адну асаблівасць.

Нямецка-фашысцкія вылюдкі і іх палітычныя і культурныя абрабавальніцкія намеры ў нашай краіне, занявольце народ, але і маральна зніжылі яго, адурманілі прапагандзю жыццёвага нацыяналізма і чалавечанавісціцтва. Усебеларускі настаўніцкі з'езд, які адбыўся ў Мінску, адзначыў, што выкладанне літаратуры — гэтага важнейшага прадмета, у 1944—45 навучальным годзе — у першым годзе аднаўлення — было, на жаль, пастаўлена яшчэ неадвальна. Не адны аб'ектыўныя прычыны ляжалі ў аснове гэта.

Сапраўды. Чаму ў вучняў нават старэйшых класаў сярэдняй школы пераважаюць не зусім свядомыя, фармальныя і хаатычныя веды па літаратуры? З якой прычыны школьнікі адчуваюць цяжкасць, калі ім патрэбна зрабіць вывад з прачытанага ці супаставіць адну літаратурную з'яву, вобраз, твор з другімі, убацьчыць у іх агульнае або кантрастнае? Чым можна, напрыклад, вытлумачыць той факт, што моладзь, якая так любіць літаратуру, траціць усялякую цікавасць да лекцыі, як толькі пачынаецца аналіз твору і работа над яго тэкстам? Відць, не толькі таму, што адсутнічаюць падручнікі і не хапае кніг з тэкстамі. А справа і ў тым, што выкладанне літаратуры ў агульнай практыцы мінулага звычайна замянялася дама-лекцыяй. Пры гэтым,

метадычная памылка часта ўзмацняецца фактычна: у лекцыі адсутнічалі ясныя, чотка сфармуляваныя палажэнні, яркія запам'янальныя прыклады, цікавыя арыгінальныя думкі, панавалі цяжкія нязграбныя формулы, якія школьнік можа завучыць толькі механічна. Нават у метадычных распрацоўках, прадстаўленых на выстаўку для дэлегатаў з'езда, сустракаюцца такога тыпу ўнізлыя але безмястоўныя і малапісьменныя формулы-фразы. Вось некалькі вытрымак з адной распрацоўкі: «Многія вершы Якуба Коласа палітычна завузваны, па глыбіні сатырычнага ўдару і невялікай формай напамінаюць эпіграмы» (?). Аб: «У вершы «Асады назад» нагэвусямі героя ў гумарыстычнай форме аналізуе ўвесь жыццёвы шлях працоўнага селяніна...»

Школьнік вымушаны запамінаць са слоў настаўніка і запамінаць, вядома, не разумеючы. Па сведчанню тав. М. Цытовіча — метадыста-кансультанта Наркамасветы БССР, пад бойкімі адказамі вучняў вельмі часта хаваюцца несвядома засвоеныя фразы і палажэнні. Самае небяспечнае тут тое, што вучні пачынаюць губляць цікавасць да мастацкага слова і кідаюць чытаць тэксты, а літаратура, як дысцыпліна, перастае быць магутным сродкам выхавання і адукацыі.

Яшчэ горш справа тады, калі настаўнік спрабуе ўвесці вучняў у самую лабараторыю пісьменніка, раскрываць прыёмы і мастацкія сродкі, пры дапамозе якіх ствараецца вобраз. Скрупулёзнасць аналізу і адарванасць яго ад аналізу тэксту разбураюць мастацкі вобраз, перашкаджаюць у такіх выпадках вучням класіфікацыю і спецыфічны літаратурны і не даюць мажлівасці навучыць карыстацца мастацкімі сродкамі мовы.

У будучым навучальным годзе вучні атрымаюць новыя хрэстаматэі па роднай літаратуры і некаторыя падручнікі (VIII—IX кл.). Ужо ўнесены пэўныя змены ў праграмы. Упершыню ў курс беларускай літаратуры X класа ўключана творчасць Аркадзя Куляшова і Максіма Танка, прынамсі напісаныя ім і гадзі Айчынай вайны пэзмы — «Сцяг брыгады» А. Куляшова і «Янук Сяліба» М. Танка.

Задача крытыкаў — даць выкладчыкам літаратуры адпаведны матэрыял, які забяспечыў бы сапраўды навуковае і глыбокае вывучэнне як творчасці гэтых пісьменнікаў, так і ўсяго курса беларускай літаратуры. Задача крытыкаў заключаецца ў тым, каб перыядычна змяшчаць у газетах і часопісах разлічаныя на настаўніцтва артыкулы, якія па тэматыцы адпавядаюць праграме сярэдняй школы. Грамадскі абавязак крытыкаў, пісьменнікаў і паэтаў — устанавіць асабістую сувязь са школамі, памятаючы, што кожнае наша наведанне школы — падзея ў яе жыцці, а праведзеная гутарка, расказ аб сабе — вялікая дапамога народнаму настаўніку ў яго цяжкай, але вельмі ўдзячнай працы.

ангольская Народная Рэспубліка аб'явіла вайну Японіі

лан-Батор, 10 жніўня. (ТАСС). Сёння раніцай Малы Хурал і Совет Міністраў Мангольскай Народнай Рэспублікі на сваім аб'яднаным пасяджэнні аднадушна прынялі пастанову аб аб'яўленні Мангольскай Народнай Рэспублікай вайны Японіі.

Заява Японскага ўрада Савецкаму паслу ў Токіо ПАВЕДАМЛЕННЕ ТАСС

Толькі што атрымана паведамленне з Токіо, што сёння, 10 жніўня, у Савецкага пасла ў Японіі Я. А. Маліка адбылася сустрэча з японскім міністрам замежных спраў панам Того. Пан Того зрабіў Савецкаму паслу наступную заяву: «Японскі ўрад гатовы прыняць умовы Дэкларацыі ад 26 ліпеня гэтага года, да якой далучыўся і Савецкі ўрад. Япон-

скі ўрад разумее, што гэтая Дэкларацыя не мае ў сабе патрабаванняў, якія ўшчамляюць прэрагатывы імператара, як суверэнага правіцеля Японіі. Японскі ўрад просіць пэўнага паведамлення з гэтай прычыны». Пан Того таксама паведаміў, што аналагічная заява перададзена ўрадам Злучаных Штатаў Амерыкі, Англіі і Кітая праз Швецыю.

ЗАЯВА СОВЕЦКАГА УРАДА УРАДУ ЯПОНІІ

8 жніўня Народны Камісар Замежных спраў СССР В. М. Молатаў прыняў японскага пасла п. Сато і зрабіў яму ад імені Савецкага Урада наступную заяву для перадачы ўраду Японіі:

«Пасля разгрому і капітуляцыі гітлераўскай Германіі Японія аказалася адзінай вялікай дзяржавай, якая ўсё яшчэ стаіць за прадаўжэнне вайны.

Патрабаванне трох дзяржаў — Злучаных Штатаў Амерыкі, Вялікабрытаніі і Кітая ад 26 ліпеня гэтага года аб безагаворачнай капітуляцыі японскіх узброеных сіл было адхілена Японіяй. Тым самым прапанова Японскага Урада Савецкаму Саюзу аб пасрэдніцтве ў вайне на Далёкім Усходзе траціць усялякую глебу.

Улічваючы адмаўленне Японіі капітуляваць, саюзнікі звярнуліся да Савецкага Урада з прапановай уключыцца ў вайну супраць японскай агрэсіі і тым скараціць тэрміны сканчэння вайны, скараціць колькасць афяр і садзейнічаць хутчэйшаму аднаўленню ўсеагульнага міру.

Верны сваёму саюзніцкаму абавязку, Савецкі ўрад прыняў прапанову саюзнікаў і далучыўся да заявы Саюзных Дзяржаў ад 26 ліпеня гэтага года.

Савецкі ўрад лічыць, што такая яго палітыка з'яўляецца адзіным сродкам, здольным наблізіць наступленне міру, вызваліць народы ад далейшых афяр і пакут і даць магчымасць японскаму народу пазбавіцца ад тых небяспек і разбурэнняў, якія былі перажыты Германіяй пасля яе адмаўлення ад безагаворачнай капітуляцыі.

Выходзячы з гэтага, Савецкі ўрад заяўляе, што з заўтрашняга дня, гэта значыць з 9 жніўня, Савецкі Саюз будзе лічыць сябе ў стане вайны з Японіяй.

8 жніўня 1945 года.

В. М. Молатаў заявіў таксама п. Сато, што адначасова з гэтым савецкі пасол у Токіо Я. А. Малік перадаць Японскаму ўраду гэту заяву Савецкага Урада.

Пасол Японіі п. Сато абяцаў давесяці да ведама Японскага Урада заяву Савецкага Урада.

Заява В. М. Молатава паслам Вялікабрытаніі, Злучаных Штатаў Амерыкі і Кітая

8 жніўня В. М. Молатаў прыняў пасла Вялікабрытаніі сэра Арчыбалда К. Кера, пасла Злучаных Штатаў Амерыкі п. В. А. Гарымана і пасла Кітая п. Фу-Бін-Чана і інфармаваў іх аб адбыццях у гэтым Савецкага Урада абвясціць з 9 жніўня стан вайны паміж Савецкім Саюзам і Японіяй.

Паслы выказалі задавальненне заявай Савецкага Урада.

Анатоль Вялюгін

ТАНКАГРАД

Аброслай мохам глыбай золата
Урад тэжым лёг гарбата.
Зайздросціць дымамі слава
Крутыя Альпы і Карпаты.

Ен сціснуў стан свой партупеямі
Чыгунак гуліх, як снарады.
Усю тайгу святлом засялі
Зямныя зоры Танкаграда.

Адсюль ідуць на фронт дрэдаючы—
На танкі літае жалеза.
Іх лашчылі дзіўныя молатам
У гарадку шапокі і база.

Для зорных веж шугала іскрымі
Нываніць гулка шахцэра.
Астудзяць танкі
Пад танкістамі
Замі японскае вазэры.

ХРОНІКА МАСТАЦТВА

Гастролі у сталіцы

У сталіцы Беларускай ССР—Мінску спектаклем «Дванаццатая ноч» В. Шэкспіра пачаў гастролі Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР. Наш карэспандэнт меў гутарку з мастацкім кіраўніком тэатра, народным артыстам рэспублікі Д. Арловым, які расказаў наступнае:

— Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР у сваім саставе мае вопытных майстроў і таленавітую моладзь. У 1939 годзе група маладых артыстаў, якія скончылі Ленінградскі тэатральны інстытут, была ўліта ў тэатр. Частка моладзі прышла ў калектыв з маскоўскіх тэатральных школ.

У саставе тэатра народная артыстка БССР А. Абуховіч, галоўны рэжысёр С. Владычанскі, рэжысёр Ю. Арынянскі, заслужаная артыстка рэспублікі В. Чымберг, артысты А. Кістоў, Б. Вішкарэў, О. Шапскаі, Л. Стурэў, галоўны мастак В. Папоў і другія.

Да вайны ў рэпертуары тэатра былі спектаклі «Крэмлёўскія куранты» Пагодзіна, «Небяспечныя паварты» Прыстлі, «Сабака на сене» Лопе-дэ-Вега, «Беспасажніца» і «Таленты і паклоннікі» Астроўскага.

У гады вайны, прадаўжваючы работу над стварэннем новага рэпертуара, тэатр аддаў усе свае сілы абслугоўванню фронту Айчынай вайны. Усёй трупай і брыгадамі выязджалі артысты на фронт са спектаклямі і канцэртамі. Некаторыя акторы тэатра правялі да тысячы выступленняў у вайсковых часях і шпіталях. У часе вайны тэатр фактычна быў фронтовым.

Цяпер тэатр выступае з спрымаючай за год творчай работы.

Мінчанам рускі тэатр паказа спектаклі «Дванаццатая ноч» В. Шэкспіра (рэжысёр С. Владычанскі), «Тры сястры» А. Чэхова (рэжысёр Л. Навіцкая), «Замужняя нявеста» Грыб'яедава, Хмяльніцкага, Шакоўскага (рэжысёр Ю. Арынянскі), «Сустрэча ў цэмыры» Ф. Кнорэ (рэжысёр С. Владычанскі).

У час гастролі ў Мінску таксама будзе паказана драме «Адноўлена» спектаклем «Крэмлёўскія куранты»

Выстаўка дзіцячай творчасці

За год пасля вызвалення Беларусі ад нямецкіх акупантаў праўдліва вялікія клопаты аб выхаванні дзіцяці-сірот. Па ўсёй рэспубліцы адкрыта 203 дзіцячых дамы, дзе гадуюцца 28.200 дзяцей.

Работа па выхаванню дзяцей у вайсковых умовах надзвычай цяжкая. Аднак, за такі кароткі час зроблена ўжо шмат. Першы дасягненні можна бачыць на рэспубліканскай выстаўцы работ выхаванцаў дзіцячых дамоў, якая адкрылася ў Мінску.

Агульны агляд выстаўкі дае ўраўненне аб вялікай дзіцячай працавітасці, аб любові дзяцей да прыроды і свае краіны.

Меціслаўскі дзіцячы дом прадставіў скульптурную кампазіцыю з воску — гераічная смерць Зоі Космадзіянскай. Па-мастацку выкананы ў гэтай рабоце постаці жанчыны, на тварах якой адбіта жажу ў момант, калі нямецкі каты вешаюць Зою.

Добра пастаўлена і палітыка-выхаванчая работа ў дзіцячых дамах, асабліва ў Мінскім доме № 7, які прыслаў на выстаўку многа прыгожых аформленых насценных газет і дзіцячых з — апісаннем баявых дзеянняў партызан—герояў Айчынай вайны. На выстаўцы шмат работ з дрэва на вайсковыя тэмы.

Прыгледзеўшыся бліжэй да экспанатаў кожнай абласці, заўважаецца абмежаванасць і аднабаковасць выставак.

У гэтым часе ў тэатр вернуцца стаячыя работнікі Карнаухаў, Канаплінікі, Пераверцеў, Трактэбэрг.

Пасля гастролі ў Мінску тэатр будзе адпачываць, а затым зноў вернецца ў г. Гродно, дзе адкрые змовы сезон спектаклем «Крэмлёўскія куранты».

АД СОВЕЦКАГА ІНФОРМБЮРО

Аператыўная зводка за 11-е жніўня

На працягу 11-га жніўня на Далёкім Усходзе савецкія войскі пад галоўным камандаваннем Маршала Васілеўскага прадаўжалі наступленне ў Маньчжурый.

У Прымор'і войскі 1-га Далёкаўсходняга фронту пад камандаваннем Маршала Мерацкова, пераадольваючы супраціўленне праціўніка і цяжкія ўмовы горна-лясістай мясцовасці, авалодалі гарадамі Баньцзэхэ, Піньчжэнь, Лішучжэнь, Мулін (Бамань - Тунь), Сячэнцзы, Сіжоаньжэнь (Моюхэ), Мулінчжань (Мулін), Тумьніцза, а таксама занялі буйныя насяленьныя пункты Ужэньбэр, Гаолін, Маінза, Ванбабэцзы, Дунсіянжэнь, Тайлін-Чуань, Мадзіда, і чыгуначныя станцыі Сячэнцзы, Мулінчжань, прасунушыся наперад на 15—25 кілометраў.

Войскі 2-га Далёкаўсходняга фронту пад камандаваннем генерала арміі Пуркаева, на паўднёвым захадзе і на поўдні ад Хабаўска, у выніку імклівага наступлення, з боем авалодалі гарадамі і рачнымі портамі Фугдзін (Фучзінь) на рацэ Сунгары, а таксама занялі горад Сяоцзяхэ — на захаднім беразе ракі Усуры і

прасунуліся наперад на 30 кілометраў.

На паўднёвым усходзе ад Благавешчанска нашы войскі, фарсіраваўшы Амур, з боем занялі горад Цыкэ і насяленьныя пункты Сьцызітунь, Хадаян, Ганюху, Гаотань.

Войскі Забайкальскага фронту, пад камандаваннем Маршала Маліноўскага, прадаўжаючы наступленне, занялі ў раёне возера Далай-Нур чыгуначную станцыю Цаган і буйныя насяленьныя пункты Дамубо-Сумэ, Ганьчжур, Амугулян.

За дзень 11 жніўня нашы рухомыя войскі ў Забайкаллі, пераадольваючы перавалы праз Вялікі Хінган, прасунуліся наперад на 80 кілометраў.

Наша авіяцыя прадаўжала наносіць удары па чыгуначных вузлах Маньчжурый.

Караблі і авіяцыя Цхаакіянскага флота, пад камандаваннем адмірала Юмашава, на працягу 9 і 10 жніўня наносілі удары па транспартах праціўніка ў портах Сэйсін, Расін і Юкі. У выніку гэтых удараў патоплена адзінаццаць японскіх транспартаў.

Совінформбюро.

Да заявы Японскага ўрада аб капітуляцыі

Лондан, 11 жніўня. (ТАСС). Паводле паведамлення лонданскага радыё, у Вашынгтоне абвешчана, што чатыры саюзныя дзяржавы—Вялікабрытанія, ЗША, Расія і Кітай — прынялі японскую прапанову аб капітуляцыі пры ўмове, калі японскі імператар будзе падпарадкавацца загадам вярхоўнага камандавання саюзнікаў. Гэта выкладзена ў паведамленні, якое паслана сёння днём дзяржаўным сакратаром ЗША Бірнам праз швейцарскую місію ў Вашынгтоне. У адказе саюзнікаў гаворыцца, што з моманту капітуляцыі імператар і японскі ўрад павінны выконваць указанні вярхоўнага каманда-

вання саюзнікаў. Імператар і ўрад павінны выконваць умовы, указаныя ў Потсдамскай Дэкларацыі. Імператар павінен даць загад усім камандуючым арміяй флотам, каб яны распарэдзіліся аб спыненні вайны дзеянню. Далей імператар павінен следваць указанням вярхоўнага камандавання саюзнікаў. У адказе саюзнікаў гаворыцца таксама, што канчатковая форма кіравання Японіяй, згодна Потсдамскай дэкларацыі, павінна адпавядаць свабодна выказанай волі народа. Узброеныя сілы саюзнікаў застаюцца ў Японіі, пакуль не будуць дасягнуты мэты, выкладзеныя ў Потсдамскай дэкларацыі.

Выстаўка дзіцячай творчасці

нага матэрыяла. У работах дзіцячых дамоў многа абласцей не адлюстравана спецыфіка мясцовасці.

Толькі Кобрынскі раён у малой колькасці сваіх сямігодніх дзяцей (італьянскія вышываны кашулькі, пачыночкі і г. д.) паказаў сапраўднае аблічча вёскі.

Гэта зусім не сведчыць аб заняпадзе народнай творчасці сярод дзяцей. Яна праўдліва ўсюды, але нашы выхавальнікі не заўсёды ўмеюць накіраваць дзяцей на адпаведны шлях. Прыкладам: у гліняных работах, па-мастацку зробленых дзіцячымі домам Маладзечненскай абласці, выкарстаныя не народныя ўзоры, а адбіткі з фабрычных.

Адчуваецца недахоп музычных інструментаў. А ці ж нашы дзеці не музыкальныя! Не раз можна бачыць, як вясковыя хлапчкі, пасучы каровы ў полі, вызываюць самі з дрэва дасканальна дудкі, сісткі, робяць скрыпкі са струнамі з конскага воласа.

На выстаўцы не паказана разьбіральства па дрэву.

У гэтых недахопах вінаваты не дзеці, а нашы выхавальнікі, якія часта не зусім абдуманна падыходзяць да свае работы. У дзіцячых дамах пажадана мець самыя моцныя педагогічныя кадры, якія змаглі б паглыбіцца ў душу кожнага выхаванца, пазнаць усе асаблівасці і здольнасці яго і накіраваць у адпаведныя калійны развіццям.

К. Г.

У МАСКВУ НА АЛІМПІАДУ

Увосень г. г. ў Маскву ад'яджае дэлегацыя ўдзельнікаў усеагульнай алімпіады мастацкай самадзейнасці прафсаюзаў ад Беларускай ССР. У канцэртах выступяць — партызанскі ан-

самбль песні і пляскі (Маладзечненская обл.), хор фабрыкі імя КІМ (г. Віцебск) і асобныя ўдзельнікі з Баранавіцкай і Гомельскай абласцей.

АБ ЗБОРНІКУ „ГАРТАВАННЕ“

Мастацкая самадзейнасць у Баранавіцкай абласці

Па старонках часопіса „Полымя“ №№ 1, 2—3 за 1945 год

Замілаванасць да роднай краіны злітаецца з ёю чалавечай асобай нараджаецца ў чалавек з маленства, фарміруецца, вырастае да найвышэйшай ступені і пераходзіць у чалавечую свядомасць праз гады маленства і юнацтва. Чуды ў гэтую пару свайго жыцця на ўражання чалавек на ўсё жыццё назавешае ў сабе і пакідае ў сваёй псіхі карціны жыцця роднага народа на роднай зямлі, адлюстраванне з'яў і рэальна адчуванне свайго неаддзяльнасці ад роднага бацькаўшчыны. Усё гэта астаецца навек у чалавечых эмоцыях і вызначае тую старонку ў душы чалавек, што выяўляецца вялікім і высокім пачуццём, імя якому — патрыятызм. Тут і ёсць выток той плыні ў нашай паэзіі, якую лгта называць «патрыятычнай лірыка».

краіне робіцца гнэўным болем. Крываваты дарогамі ваіны людзі ішлі з родных хат у лясны і збіраліся ў партызанскія атрады. Паспелыя ворагам дзеці пакінулі спустошаныя хаты. Адбылося як-бы вялікае перасяленне. Цэлыя вапы беларускія заводы разам з тысячамі рабочых былі эвакуіраваны далёка на ўсход, каб не быць у руках ворага і каб дзень пры дні працаваць на варажыю гібель. Гэта сапраўды быў «горкі вырай». Увартае змаганне народа з узброеным да зубоў ворагам пачыналася з горкім пачуццём. Таму і гнэў быў большы.

пояды, сонечныя дні, восень, вясна, вёска з калодзежным жураўлем і кузняю, працавітасць людзей, і сярод усіх гэтых шматлікіх з'яў фарміруецца натура, характар таго, хто ў нашы дні вялікага змагання гнэва паліў руку на палігга чужыню. Бо нехта беспакоранна рваў у чалавек з душой тое, што ён навека дарагое.

Баранавіцкі абласны Дом народнай творчасці дзейна рыхтуецца да выставкі «Перамога». Па вывучэнню мастацтва сабрала 213 работ, з якіх 190 пераслана ў Рэспубліканскі Дом народнай творчасці. Сярод сабраных эканатаў асабліва вызначыліся работы чыгуначніка Кізаева (парэтыя маслам і зыбодзі), чыгуначніка Грыба (эпох «Баранавіч»), Кучара («Узімку») і «Разбураныя Слоны», Русака (замалеўкай алоўкам), работнік-сунзіеткі Беркуе (парэты), 12-гадовага Юрыя Грыгор'ева (жарычкі), Ягальніцкага і Булыгі (скульптуры), рэзчыка Мацюка (рэзбы па дрэву), Ткачова прадстаўлена работамі М. Міхай і М. Бурузу з Наваградка (беларускі арнамент), Таа Падліска з Івянца выканаў рад работ па кераміцы.

Пасля больш чым трохгадовага перапынку пачаў зноў выходзіць з друку штомесечны літаратурна-мастацкі часопіс «Полымя» — орган Співаа савецкіх пісьмемнікаў БССР.

Адлюстраванне старэйшага часопіса Савецкай Беларусі было сустрэта чытачамі з радасным хваляваннем. Усё каму дорага беларускае мастацкае слова, хто ў сучаснай беларускай літаратуры хоча бачыць адлюстраванне ў мастацкіх вобразах гераічнае барацьбы і працы нашага народа ў час Алчынай ваіны і мірнага будаўніцтва пасля перамогі над лютым ворагам, у першую чаргу звяртаюцца да старонкаў часопіса, каб там знайсці задавальненне сваіх патрабаванняў.

Гэтыя патрабаванні ў пэўнай меры задавальняюцца тым літаратурна-мастацкім матэрыялам, які змешчаны ў першых двух кнігах часопіса.

Цэнтральным матэрыялам у рэдакцыйных кнігах з'яўляюцца паэма народнага паэта БССР Якуба Коласа «Адплата» і драма Алеся Кучара «Заложнікі».

Гэтыя два творы, розныя па жанру і па мастацкіх вартасцях, па сутнасці адлюстравваюць аднолькавую тэму — барацьбу народных масаў у час акупацыі БССР нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Паэма «Адплата» раскрывае жудасныя мучанкі расправы фашысцкіх барабар у мірным насельніцтве і суровую помсту — адплату ворагу за спалення гарады і вёскі, за кроў і слезы шматпакунага беларускага народа.

Зграв выяўляюць чалавечы, нашчадкаў тугалюбоў, авералюбоўных гэтунаў «прыйдзі тут, як чорная пошасць», руйнуючы на сваім шляху ўсё, што было створана рукамі добрых савецкіх людзей, забіваючы старых, жанчын і дзяцей.

Сімоцна, як чорны прывід, Пакельная, цёмная сіла, Дзе ступіць — дом спален, разбіт, Дзе сымніцца — кржж і магіла.

Адданы свайё Радзіме беларускі народ, выкаваючы загал варадыра аб стварэнні ў тылу невыможных умоў для ворага, са зброй у руках выступіў на абарону свайё бацькаўшчыны.

Капітан Белавус — камандзір партызанскага атрада, яго жонка Марыяна, дзед Сёмка, Петрык, Косік, Клім — усё гэта, адданыя сыны свайё маці-радымы, паданы народным паэтам тыповымі героямі ў тыповых абставінах. Гэтыя героі, які і тысячы іншых сіноў і дачок беларускага народа, падарджваючы смерцю, помсцілі і ворагу, адстойваючы сваю волю і незалежнасць. Іх свяшчэнная помста нямецкім карнікам, якіх узяцальвалі фон Крапп і здардлікі народа накітаваў Жыгуня, пераканана паказана ў паэме.

Вялікі знаўца народнай мовы, выдатны майстар баявых і пейзажных маляўнікаў Якуб Колас і ў паэме «Адплата» стварыў крышталёвыя ўзоры літаратурнай мовы.

Гэтыя літаратурныя выразы, як: Ужо месца сходзіць з неба, Цібы з поля дбайны ролішкі, Як акрабкі свежы хлеба, Горне нощ яго ў настольнік.

Вялікі мастацкай сілы, таму што яны — увасабленне слоўнай прастаты і нудасці народа-словатворца.

Драма «Заложнікі» Алеся Кучара, літэраатурна-пісьмемнікам на аснове фактычнага матэрыялу барацьбы партызанскай бригады па Віцебшчыне пад кіраўніцтвам героя Савецкага Саюза Шымілова — легендарнага «бацькі Мізя», безумоўна, творыць удача аўтара і беларускай драматургіі.

Драма чакане грунтоўнага і глыбокага аналізу, бо яна варты гэтага.

Мастацкая проза двух кніжак часопіса прадстаўлена апавяданнямі Ус. Краўчанкі, Ал. Якімовіча, І. Мележа, І. Грамовіча і перакладзеным з уральскай мовы апавяданнем Уры Фінкеля «У пошуках Івана Купала».

Ужо само слова «лірыка» вызначае характар гэтай плыні. Эмацыянальна ўзятая душа, поўная адзінага вялікага пачуцця, замілаванасці да радзімы і дзейнай нявысці да ворагаў яе. Вось абсяг (сфера) вобразаў гэтай паэзіі. У гэтым плане нас цікавіць выхад з друку асобным выданнем вершаў Цімоха Крысько «Гартаванне». Тэма патрыятызма аднае ўсе сабраныя ў зборніку вершы, і кніга гэтая ёсць адно лірычнае цэлае.

Але сэрца не просіць
Злітавання ў чужыню.

Есць у зборніку вершы, трэці ў раздзеле «Горкі вырай»:

Вучыся у ракі. Ручно змяляла,
І душа раўчуку знясленаму целу,
Яна ж ніколі не надасца зморы
І усё бязьвіць, усё спынае ў мора.

Грызе жарству, гарачы крышчэ
камень,
За кожны куст хапачца рукамі,
Каб толькі вузак не перасохла
горла,
Каб толькі прагнасць не памёрла.

Гэта паэтычны вобраз упартасці і волі да жыцця, да змагання і да перамогі. Гэты матыў у кнізе нараджаецца з вобразаў жыцця ў роднай краіне сярод бівакіх з'яў, рэчаў і праролы. Нараджаецца з гарачы дзён, жалі на родную зямлю ступіла нага чужыня, да якога накіраваны словы, гнэўныя і жорсткія. Яны ёсць наўхільны вынік развіцця пачуцця: замілаванасць да радзімы нараджае ўпартасць змагання і бязлітаснасць да ворага. Без нявысці не можа быць змагання:

Красавік 1944 г., г. Масква.

Кузьма ЧОРНЫ.

Цімох Крысько

ЛІСТАПАД

Што ў садзе робіцца! Не вярта
Дуб міне лезці ў шум і свят.
Дуб з калінам арэаліся ў карты—
Ліст на ліст,
Ліст на ліст!

Янча гульня была ў расходе.
Не выпарнеў і я — падсеў.
Янча ў нуршанна калодзе
І казыры ляжалі ўсе.

Дзеся пачатку, як на шчасце,
Я з залатой рашыў пайсці.
Клён усміхнуўся: «Гэтай масці
У нас — хочь сэжалу так!»

Дуб ветру падміргнуў, а вецер
Як трасіне, як сыпане
Навалі залатою з вецця —
І на мяне!
І на мяне!

А Зосі з вясенню ў змове,
Смеласці: «Дзе-ж твае хадзі?»
Яна лісты рукою ловіць
І дзіць нашыя гадзі.

Згяўзіцца, ведама, прышлось.
А што было мне гаварыць,
Калі і ў жартаўніцы Зосі
Супроць мяне ўсе казыры?

Акадэмія мастацтва ССРР — у дапамогу адбудове Мінска

Аспіранты Акадэміі Мастацтва ССРР В. Кароль і С. Спяранскі склалі праекты будынкаў дзяржаўных устаноў і жылых дамоў сталіцы Беларускай ССР. Праекты зацверджаны і прыняты да публікацыі.

Цікава выканаць праект дома абласнога суда. Ён прадстаўляе сабой будынак з каланядай па фасадзе, якая заапаршчаецца гербом БССР. Па вуглах змяшчаюцца два барельефы.

Сярод жылых дамоў вызначаюцца праекты двухпавярховых катэджаў. Дамы катэджы — цагляныя, атынкаваныя, з каларнымі замалеўкамі на беларускія тэмы.

Супрацоўнікі Акадэміі Мастацтва, апрача таго, склалі праекты драўляных і металічных агародаў для садоў, паркаў і сядзіб.

Аўтары праектаў выехалі ў Мінск, каб прыняць удзел у планіраванні і адбудове горада.

ДА КОНКУРСА НА ЛЕПШЫЯ ТВОРЫ ВЯУЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

Сто мастакоў, інжынераў, вышывальчых Гомельшчыны рыхтуюцца да Усебеларускага конкурса на лепшыя творы выяўленчага і прыкладнага мастацтва.

Мастак Аляксандр Кагора пажажа сэрца — зноўдзі і малюваць на тэму «Разбураны Гомель». Мастак тав. Жогаль прадставіць на конкурсе пейзажы на беларускія тэмы. Рэзчыкі мастакар тав. Зяміцкая вышывае на палатне беларускія арнаменты.

ДА КОНКУРСА НА ЛЕПШЫЯ ТВОРЫ ВЯУЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

Сярод жылых дамоў вызначаюцца праекты двухпавярховых катэджаў. Дамы катэджы — цагляныя, атынкаваныя, з каларнымі замалеўкамі на беларускія тэмы.

Супрацоўнікі Акадэміі Мастацтва, апрача таго, склалі праекты драўляных і металічных агародаў для садоў, паркаў і сядзіб.

Аўтары праектаў выехалі ў Мінск, каб прыняць удзел у планіраванні і адбудове горада.

У Несвіжы арганізаваны два гурткі па выяўленчым мастацтву. У Слоўне будзе створана майстэрня для мастакоў-самавучак.

Апрача існуючых у Баранавіцкай абласці хароў (в. Вялікае Палессе — пад кіраўніцтвам Г. Штовіча, Мірскі — пад кіраўніцтвам т. Брызюскага, Слоўніцкі — пад кіраўніцтвам т. Валычэўска), ствараецца хор у Несвіжы пад кіраўніцтвам т. Буката і комсомольскі хор у Ланскім сельсавеце, Несвіжскага раёна.

Струнная аркестры існуюць у Ляхавічах, Новавельні, Несвіжы і Слоўне. Хары і аркестры абслугоўваюць замалеўаных байцоў Чырвонай Арміі.

БРУСКІНА,
Дырэктар Баранавіцкага Абласнога Дома народнай творчасці.

АБЛАСНЫ АГЛЯД ВЯУЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА ПАЛЕССЯ

У жыўні г. г. адбудзецца першы агляд выяўленчага мастацтва Палескай абласці. На аглядзе будуць прадстаўлены работы лепшых вышывальчых, ткачых, разьбярцоў па дрэву.

У Палескі Дом народнай творчасці пачалі паступаць першыя эканатаў. Асабліва вызначыліся сваім майстэрствам работы каласіцкай сельгасарбіелі «Чыроныя прамень» Паселіцкага сельсавета, Хойніцкага раёна. Малдаў каласіцка Марыя Пінвар выкала тонкі ільняны ручнік, а 62-гадовай Піліп Андрэевіч Амельчанка з густым вышыў на ім шоўкавымі каларнымі шткамі дзяржаўны герб ССРР. Другая работа Амельчанкі — навісаная на ільняным палатне мастацкім фарбам карціна «Аляксандр Неўзгі Рабочы гарнізоніста т. Пелішэў» зазначае карціну «На рэзліце». Лепшыя эканатаў будуць пасланы на Усеагульную выставку «Перамога».

ГІНЗБУРГ

Дырэктар Палескага Абласнога Дома народнай творчасці.

Залатая восень. Сакольнікі. І. Левітан.

Вытокі лірыкі Цімоха Крысько, лірыкі патрыятычнай тэмы, узору якой мы бачым тут, гэта глыбокае пачуццё злітнасці чалавек з радзімай. Злітнасць гэтая нарадзілася ў маленстве, напоўніла на ўсё жыццё душу чалавек і яшчэ большая стала, калі настаў час «горкага выраю». Вораг апапаніў нашу родную зямлю. Чужыцы навалілася на яе і топчуца на тых мясцінах, якія чалавеку «святое-святых». Зняважаныя пачуцці чалавек гнэўна выклікалі на паверхню душы вобразы роднай зямлі і роднага народа, як самае дарагое з усёго, што ёсць у чалавек і што трэба ратаваць ад ворага і за што помсціць яму.

Што заслужыў — не абмінець. Прымай: Прымай, сусветны кат, нявысці кляймёны!

Той судзіць дзень у твар табе глядзіць.
Бязлітаснымі прагнім чачыма.
Дык паліміся-ж, помста, і дзіці
Па ўсёй ачыне.

І ўсюды, дзе засцінне, паяліл
Алошніх вылюдкаў, увесі іх парад.
Ты гнэў людскі абры з усёй зямлі,
Ляж цяжкай хмарай.

З сапраўдным паэтычным густам і парадкам логікі вобразы складала гэтая кніжка вершаў. Сама ў сабе яна ёсць стройнае цэлае і ў магутнай сімфоні сучаснай беларускай паэзіі — важны, уздымны, мілагучны і гучны акорд.

Маючы за свой лачатак чалавечую душу, навек уражанаю вобразамі роднай краіны, лірыка «Гартавання» даходзіць да эмоцыі чытача. Гэта лірыка беларуская, нацыянальная ў самым канкрэтным сэнсе гэтага слова. Яна ідзе ад найканкрэтнейшых, самых выразных з'яў і рэчаў. Усё тое, ад чаго яна ідзе, роднае беларускаму чытачу, які любіць Беларусь за сваё маленства, юнацтва і сталасць, за сінье беларускае неба, за пах і шум хвойнага лесу, за свой вялікі народ, за харавое прыроды, за «карэц халоднага бірозавога соку», за «хмурынку, што на Случчыну імкнецца», дзе увосень «былае, ліст прысохне да кары», дзе родны дом, дзе

Зазелянеў магутны ляс,
І зноў вясня скляе нас,
дзе

На дарожным схіле, паміж кветак,
Між травы закрасавала «Сталін».

Тут усё, аб чым будзіць думкі гэтая кніжка, што выклікае а самых глыбокіх эмоцыях, усё адно з адным у вялікі адзінацце. Гэта адчуванне вобразаў роднай зямлі і жыцця там, у маленстве, юнацтве, сталасці. Уяўляюцца прасторы

Заросшыя даўня сцежкі,
Выхаджаня дарогі
Ад палынолага ўзможка
Да бацькавага парога.

Усё там роднае, дарагое, кожная травіна каля ног абуджае ў душы і ў дамаці вобразы з маленства, юнацтва і сталасці. Сярод гэтых з'яў і рэчаў чалавек вызнаеў сабе самога і меў шчасце жыць над родным небам.

Есць трапінае слова ў гэтай кнізе «на выгодзе». Так названы тут цэлы раздзел. Слова гэтае вырастае ў вобраз. Жыццё на роднай зямлі — гэта было жыццё на выгодзе. І на вёкі вечныя

Быць табе ўсюды неразлучнаму
З першымі ўспамінамі жыцця.
Туга на запаленай ворагам роднай

У кніжцы лірыкі Цімоха Крысько Радзіма паўстае перад намі поўнай гармоніяй глыбокіх вобразаў. Гэта не пасобныя, больш ці менш удала «эной-дзеньні» вобразы, ці, як проста часам кажуць моладзі словам «знаходкі».

Гэта прырода душы самога паэта, таму тут стыхія поўнай і сапраўднай паэтычнай шчырасці і жывой праўды.

Кваля Валадзім гартуе ў кузні жалеза. Пад сінім небам восені ўздымаецца па ўгару на канцы высокай вуліцы калодзежны журавель і над ім птушкі ляцяць у вырай. Улетку, у сонечны дзень, цяжкі ад набранага з кветак меду чмял паддоць на траву. На роднай Случчыне дзесяці расце знаёмая аслына.

Заросшыя даўня сцежкі,
Выхаджаня дарогі
Ад палынолага ўзможка
Да бацькавага парога.

Усё там роднае, дарагое, кожная травіна каля ног абуджае ў душы і ў дамаці вобразы з маленства, юнацтва і сталасці. Сярод гэтых з'яў і рэчаў чалавек вызнаеў сабе самога і меў шчасце жыць над родным небам.

Есць трапінае слова ў гэтай кнізе «на выгодзе». Так названы тут цэлы раздзел. Слова гэтае вырастае ў вобраз. Жыццё на роднай зямлі — гэта было жыццё на выгодзе. І на вёкі вечныя

Быць табе ўсюды неразлучнаму
З першымі ўспамінамі жыцця.
Туга на запаленай ворагам роднай

Гэта рэцэнзійнае ніжожычка Кузьмы Чорнага была напісана ў красавіку 1944 года для часопіса «Беларусь», але з тэхнічных прычын не была там надрукавана.

ВЯЛІКІ ПЕЙЗАЖЫСТ

(Да 45-годдзя з дня смерці І. І. Левітана)

Ісак Ільіч Левітан — буднішчы майстра рускага пейзажа. Ён прынес у рускі жывавіт тую незвычайную пачатчаснасць, вядучаюнасць і лірызм, якія складалі чароўнасць яго жывавіснай манеры і абліжлі творчасць мастака з светам чужабысці вобразаў, з усім ладам думак і пачуццяў Маскоўскага Мастацкага тэатра.

непасрэдным сустрэчы з прыродай адкрылі мастакам тую радасць, якую дае жыццёвае адчуванне рэчаіснасці. Больш уважліва ўглядаючыся ў жывую прыроду, мастак знаходзіў новае характэрнае ў яе абрысах. У рускім пейзажысты адкрылі невычэрпныя багатыя жывавісныя форм і фарбы. Прырода па-ступова пачала ажываць у творах рускіх мастакоў. Па меры пазнання і раскрысці-

Левітан, навуваючыся ў Паленана і Саўрасава, унаследваў ад іх лепшыя традыцыі рускай школы жывавіснасці і вызначыў новы кірунак у развіцці нацыянальнага пейзажа. Зварот да самабытнага пейзажа ў Левітана спалучаўся з демократычнай тэндэнцыяй, з імкненнем да народнасці і прастаты ў мастацтве.

Упершыню з праўдывым паказам роднай прыроды мы сустракаем у творчасці лепшых мастакоў дэмакратычнага 60-х гадоў: Карзукіна, Пірова, Жураўлёва і др. Нягледзячы на тое, што іх увага была сканцэнтравана ў пераважна на фактах сацыяльнага жыцця, аднак, менавіта ў іх мастацтве было заложана тое зерне, з якога ў далейшым развіўся рускі нацыянальны пейзаж.

І. І. Левітан.

Імкненне перанесці на палатно асабліва нашай прыроды становіцца ўжо свядомай задачай мастакоў-пейзажыстаў 70-х г. г. на чале з І. І. Шшышкіным — гэтым «майстрам рускага лесу». Іх мастацтва качачкова адліснае ўмоўны пейзаж мастакоў-акадэмістаў. Саладжавая прыгожасць дэкаратывных заходаў і рамантычных рун, якія так часта паўтараліся ў творах эпігонаў акадэміі — Лебелзева, Вараб'ева і др., пачынае мерцнуць і выходзіць са сцены. Аднак, задача пазнання і адлюстравання своесабытнасці рускага пейзажа такая вялікая, што не маглі быць даволі эраматычны першымі мастакамі, якія высунулі яе ў мастацтве.

Новае адносіны да сапраўднасці фарміраваліся ў пейзажы шляхам удумлівага вывучэння роднай рускай прыроды, яе фарбаў, яе стану, што вялікі ажывае і прыкметна выступае ў творах мастака А. Н. Саўрасава.

Натуралістычна, пратакольна дакладнасць супроцьстаўлялі акадэмічнай умоўнасці і атрымала прызнанне ў жыцці асноўнага метада жывавіснасці. Але

дзі, творчая мова мастакоў становіцца больш свабоднай і выразнай, а спосабы бльвы рысы роднага пейзажа выступаюць ад усёй глыбіні і велічы, прывядваючы сімпатіі гледача.

Атрыманне перанесці на палатно асабліва нашай прыроды становіцца ўжо свядомай задачай мастакоў-пейзажыстаў 70-х г. г. на чале з І. І. Шшышкіным — гэтым «майстрам рускага лесу». Іх мастацтва качачкова адліснае ўмоўны пейзаж мастакоў-акадэмістаў. Саладжавая прыгожасць дэкаратывных заходаў і рамантычных рун, якія так часта паўтараліся ў творах эпігонаў акадэміі — Лебелзева, Вараб'ева і др., пачынае мерцнуць і выходзіць са сцены. Аднак, задача пазнання і адлюстравання своесабытнасці рускага пейзажа такая вялікая, што не маглі быць даволі эраматычны першымі мастакамі, якія высунулі яе ў мастацтве.

Натуралістычна, пратакольна дакладнасць супроцьстаўлялі акадэмічнай умоўнасці і атрымала прызнанне ў жыцці асноўнага метада жывавіснасці. Але

У спакойнай, ціхай плыні Волгі, якая заліта залатым святлом заходзячага сонца, у раздольі прывольжскіх стапаў Левітан адчуў велічы і горды характар роднай прыроды. Волга дапамагла Левітану глыбей адчуць сваю радзіму. Яна прыгадала яму лірычныя народныя песні, дзе побач з захаленнем велічыннасці рускай ракі гучаць элегічныя ноты.

Левітан, як і Горкі, з болем у сэрцы перажываў панаванне мнучнасця ў жыцці і мастацтве. Мастак неабычальна глыбока любіў жыццё і хцеў бачыць у ім велічыню вобразаў. Але, не знаходзічы іх у навакольных грамадскіх жыцці, Левітан звяртаўся да прыроды. Ідэя — супроцьстаўленне прыроды грамадству — ажыва выражацца ў яго геніяльнай карціне «Над вечным спакоем».

Левітан вельмі любіў Расю. А таму — адзінай тэмай усёй яго творчасці была Расія. З найвялікшай любовою і найглыбейшым пачуццём смутку Левітан адлюстрававу нашу цудоўную радзіму.

Элегічнасць у творчасці Левітана не вычэрпае ўсёго багасці створаных ім вобразаў. Мастак любіць рускую прыроду, і ад яго поўкроу не хаваецца ўласціва ёй радасць. Палітра Левітана ўвабрала ў сабе ўсё багачце фарбаў, што існуюць у прыродзе. І ён смела карыстаецца ім для перадачы чароўнай і ажывай прыгожасці рускіх лясоў увосень («Залатая восень») і дамагання вышчотных, дельце улоўных адценняў колеру ў карцінах, якія паказваюць пеньныя вясняныя дні («Сакавік», «Вясня. Вялікая вада»).

Уласнаўважыючы сваё майстэрства, Левітан ніколі не ператрыў асобных прыёмаў у самамету. Яго задачай заўсёды было стварэнне абагульненага і тыповага вобраза рэчаіснасці рускай прыроды. Ён ён падпарадкоўваў сваё мастацтва, сваё жывавіснае майстэрства.

Усё гэтыя вясняныя мастака з найбольшай павяноў выразнасцю ў самым познім перыядзе яго творчасці. Тут ён дасягнуў глыбокага прааніжэння ў патэмае жыцці прыроды і гранічнай вы-

разнасці. Такая яго паствель «Луг на ўзлесці», дзе ўжо няма бязмежных далчяглядаў і дарожак, што ідуць у далечыню. Неважлікі, парослы густой і высокай травой лужок прыкрыты цёмна-зялёнай сцяной густога лесу. Але ж адчуванне прасторы выражаецца ў гэтай карціне не горш, а нават лепш, машей, чым у яго карцінах перыяда 80-х год мінулага стагоддзя. Адчуванне прасторы прысутнічае ў сакавітай светла-зялёнай траве, якая пакрывае лужок прылеглага паліна карціны, прынякне і згучаюцца ў цёмна-зялёных акаёмітых ценях лесу і шырокай хваляй разлавіацца ў халодным і высокім шэрым небе. Адчуванне прасторы працянае сабой вільготную атамасферу, выражана ў лёгкім руху вятра. Заліўнае дакладнасць, з якой Левітан раскрывае ўнутраны затоены рух гэтага хутка прыроды. Дельце прыкметны рух вярхяка адчуваецца ў траве. Гэты рух перадаецца амаль прамамі вельмі характэрным штыхам паствель. Ён аздаецца больш прыкметным у ваганні белых, на тонкіх сцяблінках, галоўвак кветак, якія выступаюць над травой, на бачае яшчэ большую выразнасць у лісці траў і, вяршыце, становіцца бурным у іх вольных вярхявінах. Калі мы паранімаем гэты твор Левітана з яго раннімі карцінамі, на якіх ён таксама паказваў асобныя маленькія кучкі прыроды, дык бачым, што розніца між імі велізарная. Там мастак авалоўваў толькі асобныя характэрныя з'яў, тут-жа ён глыбока прааніжнуў і змест прыкметнай з'яў, здолеў выказаць агульную жыццё ўсёй прыроды.

З кожнай карцінай Левітан усё больш спрошчавае свае сюжэты. З іх знікаюць прыгожа згрупаваныя дрэвы, жывавіснасць яры, яркае сонечнае асяцценне. Яго вобразы становіцца сімпамі, гранічна абагульненымі, але тым самым больш выразнымі.

Янка Брыль

МАРЫЛЯ

(З мінуга Заходняй Беларусі)

У багатага дзяўчкі Ката памерла з няўжо нага дзіўна і невясела.

Свакі малаліду са свёту сямейнікі. Свакар быў звер і скупец, зямля не нажыла, а сынок яшчэ горшы: той во за сена ці дроў не мог наклаці, няўдзяліна, і таму злаваўся.

На другім годзе пачалася Марыля першым дзінем. Але і гэта не ратавала яе ад здыку. На восьмым месяцы стала тая бяда, што звалася яе ў дамавіну.

Перад касавіцай кончылася ў пограбе бульба, і стары загадаў бабам ачысціць пограб ад бруду. (Сам ён крэй гумно ў суседа, а Іван паехаў у млын). Марыля ўлезла ў яму, наскрэбла першы кошак граў і бульбінку гнілою і кастрычай і, падаючы бгару цяжкі кошак свякроў, — раптам войкнула, кінула яго і селася.

Як толькі і прайшла тая ночка!.. Пад раніцу як быццам адлягла. Свякроў белела, што будзе бяда, і таму не пабіла ў лён, а вышліт палюць грады.

«Свет паветра», — мармытала яна, — абм трохі, дык і на табе... Бацька правіў у хаце хамут. Марыля ляжала на палу з катаном пад галавою і не сціхаючы стогнала. Раптам яна прарэзала войкнула раз і другі, і пачалося... Стары Кот яшчэ ніякі згорбіўся над хамутом, а пасля такі не вытрымаў: вышліў! і пакідаў старою. Абураючы зорныя рукі падлом, цётка Катрына латухала ў хату. Стары пастаў ля плоту, утапоціўшыся ў гічанне, пайшоў пад гумно, вярнуўся пад адрывку, зноў пастаў пад плотам, — ды нідзе не мог знайсці прышынку.

«Што-ж гэта? — падумаў ён, — спалохаўся, ці што? І пайшоў у хату. — Мамачкі мае, а-а-ах, род-ненькія я-а-а! — стогнала Марыля.

Не глядзячы ў той бок, стары праішоў і сёў над хамутом. — А ты, патарочка, чаго? — зыркала старога, убагаючы з кухні з чыгуном вады.

Стары внавага згорбіўся і замітусіўся: за хамут ды ходу з хаці. Але і ў адрывку ён не мог узяцца за работу. Ён сляпаў. Марыля крычала, хрыпала і дзёка, а потым заціла. «Мушці, па фэці», падумаў стары. І раптам чую: дрэн, дрэн, дрэн ад сямей, — ідзе яго Катрына.

«Ну, пакінь хамут, Сіпане! трэба трынку зрабіць, — сказала яна, увайшоўшы ў адрывку. — Божа мой, божа!.. І што-ж гэта робіцца? І раптам: «А-а-а-а!» — залякала, быццам набраўшы ў рот хрэну.

«У нагах непертомнай роджаніцы ляжала нежывое дзіцё. Стары глядаў на яго і моўкі пасунуўся з хаці. Узяў з каморкі сукеру, іду, жменю цікоў і пайшоў у адрывку. Ручкі яго чамусьці дзіўна дрыжалі. Прасеў яго халодны і закруў ляду. Сула на коўшынах трохі, узлез на верх і пачаў коўшына перакідаць лоскі, пухлячча падтрымаў куска. Выбраўшы паточную шаласць, сцінуў яе на іза-пакскаб трохі габлікам, парэзаў і-сёў трынку.

На той час вярнуўся з млына Іван. Ён увайшоў у хату, нічога не ведаючы. — Падла ты, абармот крываляці! — сустрэла яго маці. — Ці раз ужо я казала табе!.. Дарэніш — як да скаціны, каб цябе на скалы збля, каб цябе!.. Цяпер вось маеш!

Гэтым разам Іван змаўчаў і панура пакінуўся з хаці. Стары выгнаў яна са свайго падла-лоўя брудуноў, працёрту на спіне ка шую, адарвала ланіну, угарнула ў не ныміты трыпкі дзіўны і палажыла яго ў трынку. Нялоўка стухаючы малатком і загавочы старыя цікі, сама забля-века і паклікаўшы з сямей Івана, за-гадала яму несці за ёў трынку.

Марыля завярнуўшыся, павярнула га-лаву і паглядзела. — Ах, мамачкі-і!.. Мама, сыночкі!.. — Нежывое, дзеткі, нежывое... Ніхто гэтаму не прычына. Восі, паясьмі, па-хаваем... Марыля працягнула рукі, хацела аб-перніць і ўстаць, але не здужала. Рыбком толькі прыпадзіла прэста-валасю галаву, апыла назад на кан-тні і, заплюшчыўшы вочы, залякала... Стары ўзяў ў сенах рыдлёўку і па-трыхала на загуменне. Следам за ёй кілаў Іван, несучы пад пахай трынку.

«На заўтра рана, той самай загуме-най сцяжэй, ішло на магільні чатыры мужчыны з рыдлёўкамі: капачь дру-гую, ужо спраўдзілі магілу, — Марыля...

— Мафчы ты мне лепш са свайм «на-харошаму!» Ён яе ў магілу загнаў!.. Удуньшы яго мала за гэта! Я з яго скуру палосам драў-бы, а ты... — кры-чаў Марылін брат Мікіта.

Яго пухкія, маладзіа губы дрыжалі са злосьці над рыжонатымі, запунчанымі нусамі. З-пад шыпкі дзела пасаломе-ная, нястрыжана чурчына, а вочы блішчэлі, як з надпечка. З рота выско-гаралка і, гаворачы, ён шыркаў сьна-най на свайго швагра Сымона, чы сядзеў побач з ім Мікітава быба, пяду-ска беларуска Стэпка, з хітрым, як у Сымона, вачыма, сядзела ў першым кошку. Яны варталіся з хатраў па Марылі. Варталіся без пары, бо п'яны Мікіта раслякаўся са злосьці і, ска-піўшы фелю, кінуўся да Івана. Іх раз-ніла, і хітры Сымон паспяшыўся ўцячы. Яны схадзі ўжо чатыры кіламетры ад Пагор'я, а Мікіта яшчэ ўб'янтася. Як толькі ён успамінаў мёртвы твар і гэта зрабілася надта балючым. Марылі і грукат жыўру на дошках тры-

ні-яму яноў хацелася быць насваю мору дурына Івана-забойцы агоній сястры.

«Эх, Мікіта, — гаварыў Сымон, — ты, бачыш, і на мяне ўжо здуеш. Тут, брат, і бой, і салы не памогуць. Ну што, наклі-б ім, колькі б улезла і ўдэ... А трэба па-харошаму. Марылі не ладзіцца, пасяг трэба вярнуць. Дзе-ней няма, — чорту ляду му дурэн!.. Ма-ладзі Кот — бульба, ды стары халодны калявек, з ім без суда не аблядзішся. І ты не спі ў шанку, а ў суд, па-ха-рошаму, о! Тут яшчэ справа заблята-лася, што поле змянілі, ды гэта та-кама нічога.

— Гэта дык гэта, — патакнула Стэпка, — а то запыраецца і ўсёго. Я і сама казала... — Што ты казала? Я і сам ведаю, лепш за вас! Яна ў мяне не сястра, а сястрычка была, а ён!.. — Унь машына, трымай! — пера-біла яго Стэпка. — Трымай хоць ты, Сымон!

З-за гары, бліскучымі сідэлкамі ад сонца, якое ааходзіла, з ровані па-паўз аўтабу.

— Я і сам сваю кабылу ўдзаржу! — крычаў Мікіта. — Някіх мне чарцей не трэба, сам гадаваў! Машка, глядзі!

А Машка ўжо закавырлілася. Гэта была гнілая, яшчэ не да смерці худыя кабылка, якраз та сестра міласэрдыя, што вядоўчы слязкувую горкую долю.

— Трымай, каб цябе за трыку бляло, каб пале! — крычала Стэпка, але Мікіта візач было толькі яе развіде-ны рот і рукі, якія з адліччя увапіліся за шыкі драбняў. Васілі шэфер на-чаў трыбуці. «Каб табе хрыпела ў гор-ле, каб табе! — крычала Стэпка. Машку пась-воць пасляў-бы на хаост, ды левая лямічына, — вядома, уся на пузлах — лопнула, і Машка павіцела пераз равок напера, у жылта. Воз сця-кежыўся. Сымон наваліўся на Мікіту, яшчэ вырабіўся з-над яго і схапіў ка-былу за аброчі. Забіўшыся аб стрыху Машка прагна хапала сіню каляса кра-суючага жыта.

— П'яніта ты, аббок! Дойцаў люд-скіх няма! — барахтаўся з над вояз Стэпка.

— Дай мне, дай адыхату! — сха-піўся Мікіта да Машкі. Ён хацстаў яе кулаком да хрыпа, а кабыла курчалася ў хамут і алероцвала галаву, зубамі і губамі трымаючы запінчаныя каля-сы з малалой саломой. «Мала, мала нічэ!» — Ад удару па косяці машынай хрыпа зышчэ-бодем Мікітана рука, а з машынай зубоў і губы пайшла кроў. «Мала, мала нічэ!» — Думаў, усю сваю крыву выбе. Пасля залякаў, дзіўшыся. «Гарантаніна мая...» — па-ду-маў ён. А Машка толькі крутнула га-лаву, ды зноў за калас.

— Ну, і хіба-ж ты гаспадар? Хіба-ж гэтак трэба па-харошаму? Эх, ты!.. — казаву Сымон, звязваючы лямічыну, Мі-кіта маўчаў. Васільяна злосьці узяла на Машку, яго бездаказную па-моціну, і яна стала, як яна, гэтай злосьці, горкай, дайкай і дурнаю...

— Памажы! — загадаў Сымон, бе-ручыся складаць сядзельны воз. Мікі-та внавага памог яму, а пасля пра-сіў:

— Я ляду, Сымон, а ты за мяне па-кіруй... — Сонца зайшло, і пачалося змяркан-не, — ціхае, свежае, з расой і кама-ры. Машка, ужо зусім забляўшыся пра-кіруду, руліла тунэла па пяску, броч-качыўшыся перад галаўняй хадой. Брат гаварыў сястры аб тым, як ім трэба адуцься Марылін пасяг, — гаварыў спакойна, «па-харошаму», а сястра ра-дасна патякала яму. А мужык яе-бебны, аброслы Мікіта, — лядкаў німа і нічога не чуў: уперад ён уздыраў ад блыбожыка, недзе з-пад самага сэр-ца, плачу, а потым заснуў і хрп.

«Вазьмуся нябоўс за яго!» — раз за разам думала Стэпка.

— А справа, брат, вельмі простая, — казаву старою Катэ той самы купец-сінёбай, які ажаніў Івана, — табе, зна-чыцца, гэтак: бабе і сыну ўдзюбі, што нязбожыцца івестка сама захале-ла свой пасаг прадаць, бо зямля была нам не з рукі. Вы хацелі тая самыя паўтары дзесяціны ля дому купіць, а яна была гуляка: абы схадзіць хорані, а'есці, вышці, цукерак, скажам, па-смактаць. Грошы, як вада, сцюд-туды і перамыкала без толку... — Неяк, бачыце, пале Чыжэўскі... — Што тут «пале Чыжэўскі»?.. Ты, брат, сам пайніне ведаць, не малейкі: не падмазаўшы не паедзеш... — Я ведаю, я толькі да яго, ці ўдасца.

— Чаму-ж раптам не даць? Сведкі толькі, сведкі! Присяга будзе, прада, але хто-ж не сёння быцца? Ну што, падумаў — зноўбуцца!..

Гаварылі яны гэтае ў Міры, ашча-піўшыся ў нумары карчмы. На століку ўзла бутэлка і закуска. Кот аўраў учора павестку на суд з Мікітам за Мары-лін пасаг і, як з усёй ваяжэй справы, прышоў з павесткай да Чыжэўскага. Гэта быў местачковы кулак, які на-жаў на ганці сінёбай тоўстую морду і яшчэ таўсцяшчу кішчыю. З кожным днём ён рабіўся ўсё больш ды больш падобным да свайго тавару і выглядаў і натураль. Усёкаго падлісав, пачаўшы ад недаважына і недаважына і кан-чычы хва-бы сінёбай справы, ра-білася ім доўка і ахвотна, абы толькі выгада. Кот штогодо прадаваў шэсь-сем, корных вяркуоў, і пажык ім і Чыжэўскім даўно завязалася нейкая, як-быццам, прыязнь. Марылін пасяг, прадаў і, прадлі і з яго зорлі і купілі столік-ж зямлі бліжэй. І таму цяпер трэба баяцца, што Мікіта адуцьця яго...

— Ну, як-жа, Кот — надумаўся, ці мне шукаць? — Што-ж, хіба Луэцаў, ці Чачотка, — адказаў стары, палудушы.

— Абавя пабдуць, — сказаў сваі-бой. — А трэці ёсьць у мяне. Сваіою Юзку знаеш? — Пэўна.

— Ну, дык ты іх у панядзелак пры-воць сюды, з Юзку я нажэю.

Два тыдні пасля гэтага быў суд. Мікіта адказаў ў іску, апыраючыся на сведка, які аднагалосна даказаў, што пасяг свай Марыля прадала самі і прагуляла. А паўтары дзесяціны зям-лі ў урочышчы «Нямыкі» куплены, маўдуў, Катом за яго крывія грошы...

— Устаць! — строга крыкнуў стары суд. Прысутныя ўстаі. Судзяца наляў сваю арылку і ўрачыста працягаў:

— Іменем рэчы паспалітай поль-скай... і г. д. і г. д.

А перад ім стаў расстрапаны Мікіта, у лямічы і дэравай жакетцы. Гледзячы на задаволены морды Івана, старога Кота і Іхніх сведкаў, яму хацелася халіць з пакрытага зямліным сукном стала крыві з расятым бодем і шпурнуць яго ў сцяну, надзьмутую морду судзі. Ды тут ужо была не Машка і не баба, на якіх можна быскары зганяць злосьць, а грозны, непакісны мур, які не праб'еш яго мужыцкай галавою.

— Пале судзяца, — сказаў ён толькі, са слязямі на вачах, — я не даволен су-дом, і буду падважыцца далець... — Маене права, — спакойна адказаў судзяца, — на гэтае вёсць акруговы суд у Наваградку.

«Пакуль у тым самым нумары Мір-скай карчмы Кот з сіным, Чыжэўскі і сведкамі замочылі выгнаны суд, гэцічым шырка тунэла галаўняй за-дой Машка — худы «сестра міла-сэрдыя». Мікіта, вышліўшы з бляды, лі-жаў німа на возе і ўжо зусім не мог разабрацца, ці прыняць крыву, ці па-даваціна вышці, — дзе яго, пры беднасці і прагстве, чакала яшчэ большыя крыва...»

1937 г.

П'есы для самадзейнай сцэны

Цяжка пераацаніць значэнне малых форм драматургіі для беларускага сама-дзейнага мастацтва. Давяненны творчы багаж гэтага жанра часткова ўстаўраў, а новага пакуль амяла нічога няма.

Вось чаму трэба ўважліва аднесціся да кожнай сцэны, да кожнага шырага імкнення зрабіць што-небудзь у гэтым жанры.

З гэтага пункту гледжання заслужоў-ваюць увагі вышліўчыцы Дзяржавы Выдавецтвам дзе аднакратныя п'есы П. Кавалёва «Подвіг» і «Родная кроў».

Гэтыя два творы ў нейкай меры без-умоўна запінаюць п'есу ў беларуска драматургіі малых форм.

Але для П. Кавалёва выданая п'еса з'яўляецца яшчэ і першай сцэнай лі-таратурнага пра. І ў гэтым выдудку мастакоў, буды, будзе гаварыць іх і столькі аб тым, што п'еса П. Ка-валёва ў нейкай меры запінаюць п'есу меса ў беларуска драматургіі малых форм, колькі аб некаторых элементар-ных патрабаваннях гэтага жанра.

Есць агульнавядомае існа, што ма-ляды формы мастацтва патрабуюць вя-лікага майстэрства. Закон вострага пражуражы сьвета, сцэналь формы раз-віцця палдэй буды агульна для ўсіх жанраў малай формы. Каб напісаць аднаактавую п'есу, трэба вядоўчы май-стэрства напелста.

З гэтым першым і важнейшым патра-баваннем малады аўтар не зусім справі-ўся, хоць ён ясна адуваў яго.

Аўтар дасканала разумеў, што для аднаактавай п'есы патра-баваны нечаканыя фэбульныя і сюжэтныя паароты. І ў пошуках іх П. Кавалёў не ўвікнуў тыповай па-мылкі многіх пачынаючых драматур-гаў — вышадковасці і надуманасці. Пры-нам, тут трэба адзначыць вышадко-васці і вышадок. У сюжэтнай аснове кароткага літаратурна-а тэатра з'яўля-юцца які-небудзь вры, іхныя апада-дак. Але імяна для кароткага тэатра арганічна чужая вышадковасць, якая з'яўляецца спалучэннем нязвычных аўта-раў свайб дэжэсцо звесці фэбульныя канцы з канцамі.

Гэта вышадковасць падсерагла і П. Кавалёва.

У п'есе «Родная кроў» дзеянне па-

чынаецца з уступлення нашых воіск у беларускую вёску. У баях за вёску цяжка ранены капітан Аспіноў — былы жыхар гэтай вёскі. Начальнік санітасці выбірае для паходнага шпітала дом маці Аспіноў. Сам Аспіноў ведаў, што яго раніла ў трох кіламетрах ад роднай вёскі, але спытаўся ён аб вёску толькі тады, як ачуваў і, маці, якая давала яму сваю кроў і дзімагала даглядаць за раненым, у тым ліку і за сіным, не пазналі свайго сина уоў-бы на голасе. Нельга паверыць таму, што да поўнага выздараўлення ранены быў у беспрятнасці, а маці не сказаві нават тое, што ранены з гэтай вёскі.

Жыццёвы вышадок у капітанам, які трапіў у свой дом, у п'есе стаў проста надуманай вышадковасцю.

Не стае мастацкай тыповасці і для другой п'есы П. Кавалёва «Подвіг». Гэта п'еса паюгт не зусім удала зрб-лена ў свайб сюжэтнай аснове.

У каліасым сьпірэ схаваў зброю для партызан. Ключы ад сьпіра ў каааааа ка Ніччара. Староста хоца забраць ключы, але Ніччар не аддае. Па зброю прышлі партызаны, але апа-чэна прышлі і немцы на ключы. Па-куль немцы ватуляліся з Ніччарам, партызаны забралі зброю, падлаілі сьпі-ран, заблі немцаў, але не паспелі вы-ратаваць Ніччара. Немцы застрэлі яго.

Здавалася-б, што для аднаактавай п'есы гэтых падзей хоцьці заадага, але аўтару чамусьці паказалася, што і гэтага мала.

І вось на сцэне п'яльвасца сын Ніччара, аб якім сам Ніччар нічога не ведаў з першых дзён вайны. Сын прыходзіць разам з партызанамі на зброю і становіцца сведкай смерці свайго бацькі. Наошта аўтару спатрэ-біўся гэты меладраматычны фінал — нельдама, бо прышоў ці не прышоў аўтар развіць кароткую аднаактавую п'есу на тры карчмы, што ўжо з'яў-ляецца сэнсіўным недакам.

Аднак, пры ўсім адначасна хібаў п'есы П. Кавалёва безумоўна воімуць вёсць меса на самадзейнай сцэне.

Г. КАЛЫВАН.

Піліп Пестрак ВЕРШЫ

СІНІЯ ТУМАНЫ

Застылі на дарогах сінія туманы, І адзілена ўзыходзіць сонца над зямляю.

Яно на росы траў, атуленых імгаю, Калібрані пясчакі шынула а-за кургану.

Удыхаю пах зямлі, іду зачаравана, А бунт шчы мацней шуміць ў маёй душы.

Што, чую, як сляза закапала ў цямы На мой ласкавы край, драпежнікам забраны.

О, людзі! О, зямля! Удэмайце моц грукэці! Хай знае вораг іду нашае трывоі, Хай ў панорэ аму навакі стане дзень.

— Я ведаю, я толькі да яго, ці ўдасца.

— Чаму-ж раптам не даць? Сведкі толькі, сведкі! Присяга будзе, прада, але хто-ж не сёння быцца? Ну што, падумаў — зноўбуцца!..

Гаварылі яны гэтае ў Міры, ашча-піўшыся ў нумары карчмы. На століку ўзла бутэлка і закуска. Кот аўраў учора павестку на суд з Мікітам за Мары-лін пасаг і, як з усёй ваяжэй справы, прышоў з павесткай да Чыжэўскага.

Гэта быў местачковы кулак, які на-жаў на ганці сінёбай тоўстую морду і яшчэ таўсцяшчу кішчыю. З кожным днём ён рабіўся ўсё больш ды больш падобным да свайго тавару і выглядаў і натураль. Усёкаго падлісав, пачаўшы ад недаважына і недаважына і кан-чычы хва-бы сінёбай справы, ра-білася ім доўка і ахвотна, абы толькі выгада. Кот штогодо прадаваў шэсь-сем, корных вяркуоў, і пажык ім і Чыжэўскім даўно завязалася нейкая, як-быццам, прыязнь. Марылін пасяг, прадаў і, прадлі і з яго зорлі і купілі столік-ж зямлі бліжэй. І таму цяпер трэба баяцца, што Мікіта адуцьця яго...

— Ну, як-жа, Кот — надумаўся, ці мне шукаць? — Што-ж, хіба Луэцаў, ці Чачотка, — адказаў стары, палудушы.

— Абавя пабдуць, — сказаў сваі-бой. — А трэці ёсьць у мяне. Сваіою Юзку знаеш? — Пэўна.

— Ну, дык ты іх у панядзелак пры-воць сюды, з Юзку я нажэю.

Два тыдні пасля гэтага быў суд. Мікіта адказаў ў іску, апыраючыся на сведка, які аднагалосна даказаў, што пасяг свай Марыля прадала самі і прагуляла. А паўтары дзесяціны зям-лі ў урочышчы «Нямыкі» куплены, маўдуў, Катом за яго крывія грошы...

— Устаць! — строга крыкнуў стары суд. Прысутныя ўстаі. Судзяца наляў сваю арылку і ўрачыста працягаў:

— Іменем рэчы паспалітай поль-скай... і г. д. і г. д.

А перад ім стаў расстрапаны Мікіта, у лямічы і дэравай жакетцы. Гледзячы на задаволены морды Івана, старога Кота і Іхніх сведкаў, яму хацелася халіць з пакрытага зямліным сукном стала крыві з расятым бодем і шпурнуць яго ў сцяну, надзьмутую морду судзі. Ды тут ужо была не Машка і не баба, на якіх можна быскары зганяць злосьць, а грозны, непакісны мур, які не праб'еш яго мужыцкай галавою.

— Пале судзяца, — сказаў ён толькі, са слязямі на вачах, — я не даволен су-дом, і буду падважыцца далець... — Маене права, — спакойна адказаў судзяца, — на гэтае вёсць акруговы суд у Наваградку.

«Пакуль у тым самым нумары Мір-скай карчмы Кот з сіным, Чыжэўскі і сведкамі замочылі выгнаны суд, гэцічым шырка тунэла галаўняй за-дой Машка — худы «сестра міла-сэрдыя». Мікіта, вышліўшы з бляды, лі-жаў німа на возе і ўжо зусім не мог разабрацца, ці прыняць крыву, ці па-даваціна вышці, — дзе яго, пры беднасці і прагстве, чакала яшчэ большыя крыва...»

1937 г.

НА ВАРЦЕ

Я з вінтоўкай на варце стаю З вострай пільнасцю сэрца і воч, А са мной толькі цёмная ноч У маім партызанскім краю.

Прада мною балотаў ішар, Дзе пабліскае ў цемры вада, А навокал, як глінеш у даль, І балці і нямае душа...

Рассявае і смерць і пажар Недзе вораг драпежнай рукой — Жахам дыхае край унако! — Небасхілы дрыжаць і дрыжаць...

Час-ад-часу ў далёкай гушчы Пырэне немцы ракетай у высь,

Агуляе дугі-паплавы — Нас баіцца ў варожай цішы.

Пад палётам агністым клубка Заіскрыцца жывая вада — Гэта Прыпяць шырока там — У зліньных кустах лаянка.

І, злешца, убацу на міг, Як глыбокі асветлены мур, Круціць хвалі варожай крыві Беларусь мая у агні.

Небасхілы дрыжаць і дрыжаць... Я з вінтоўкай на варце стаю — За краіну у крывузе сваю У лушы маёй помсты пажар.

1943 г. Лагер партызан Сабурова.

Перастрэлка над ракой

(Расказ партызана)

...Аўтамат страчыў агніста... І вось гэтаю рукой, Помню я... касці фашыстаў У перастрэлі над ракой.

У ваіне з фашыстам-гадам Трэба спрыту многа мель, Раскажу вам, як з атрадам Я прышоў да родных месц.

Мне удавалася, забыты Мною месц радзімых чар, Што ў сэрцы, кажучы, скрыты І лямічы, як вечны дар.

Едзе коня, едзе ціха — Глуш дарожак і палая — Што гатоў забіць пра ліха Вечна чубны партызан.

Лес магутны — ў паднібессе — Ён бітае нас, як друг, Навязвае ціхай песняй Думу, братцы, не адну.

Тут рака табе прасторна... Хваляй сіній... проста — рай — Не сказаві вам, як прыводзім, Як прыгож наш родны край!

Нешта сэрца шавяльнула, Нібы лісьце венарок, Калі вёска мільганула За ракою над гарой.

Там-жа ў вёсцы мая х

А Д Ш Ч Ы РА ГА С Э Р Ц А

Калісіў у Ніжнім-Ноўгарадзе Мексім Горкі, яшчэ малады талі пісьменнік, спытаў этнографа А. Е. Багдаювіча, баньку нашага паэта Максіма Багдаювіча:

«Вы беларус? Ну, вось... вось гэта добра! У вас усё ясна, проста, няма нічога складанага. Можна ўсё вывучыць, і прыроду краіны, і жывіце, і мову, і мінулае, і сучаснае. Талі лёгка працаваць, лёгка пісаць—усё ведаеш... не тое, што ў гэтай неабсяжнасці, як Расія...». Гэтыя словы вялікага Горкага, пісьменніка і Чалавека, заўсёды прыходзяць на памяць, калі сустракаешся з пачынаючымі пісьм. Многія з іх—у тым ліку і тыя, якія маюць багаты вопыт адомынасці,—не ведаюць, як належаць ні прыроды, ні мовы, ні мінулае краіны і свайго народа. Таму ім цяжка, вельмі цяжка пісаць.

Вось Алесь Гарэлік з вёскі Бортнікі, Бабуўскай абласці. Ён даслаў у рэдакцыю газеты «Літаратура і мастацтва» тры лісты. У кожным лісце—па два-тры вершы і запіска, у якой аўтар пытае:

«Як можна напісаць такі верш, што ён бы надрукаваў. Прошу, калі ласка не адкажыце».

Вершы зроблены непісьменна, як і запіска.

«К заходу як клоніць Сонца хоча спаць. Косы зноў зазвоняць, Травы зашумяць».

Праўда, калі Алесь Гарэлік пачынае гаварыць пра сабе, пра сваё базовае жыццё, атрымоўваецца штосьці, хоць і непісьменна зробленае, але цэльнае, шчырае. Трэба заўважыць, што пачынаючы не пішуць, дыпер з такім мудрагелістым, як пісалі да ваіны: «у паля сонца парашута за пікі лясун на аход», а проста, нават да прымітыўнага проста, шчырага радкіма вершаў славянскіх вершаў беларускага краі, гэтыя партызанскія бары, геранію Чырвоную Армію. Нельга падзяць гэтым таварышам нейкі гатовы рэцэпт, як пісаць. Тракаты вершаскладання ніколі і нікому не дапамогуць. Трэба проста вучыць маладых людзей, што пісьменніцтва—гэтка-ж цяжкая праца, як і праца каменішчыка. Ды, бадай, нават і цяжэй, чым каменішчыка. Трэба мець здольнасці, дакладна ведаць мову, гісторыю краіны, прыроду, «тэбэ, галоўнае, не спяшайца пісаць, не тужыць, перакрэсліваць, перапрацоўваць дзесяці, дваццаці разоў адно і тое-ж» (Л. Талстой).

Выхаванне маладых кадраў літаратуры—вялікая задача, якая кладзецца на пісьменнікаў, рэдакцыі газет і часопісаў, і ў першую чаргу—на рэдакцыю газет перафармаваць адкуль моладзь працаваць у літаратуру праз творчыя прабы, выданні, пошукі.

Таму трэба вітаць рэдакцыі абласці і раённых газет, якія пачалі друкаваць «літаратурныя старонкі».

Магілёўская газета «За Радзіму» 3-га чэрвеня вышлала ў літаратурнай старонкай, дзе змешчаны вершы пачынаючых І. Пучына, Н. Гарулёва, Э. Валасевіча, Міхаса Струшы, М. Ткачова, складзенай В. Новакіна песня 6-й партызанскай брыгады «Мы помнім дні і зарысуюка Шасперыкова «Соль»».

З пачатковага матэрыяла старонкі вылучаюцца сваёй неспрэчнасцю і шчырасцю вершы на рускай мове Ішурда Валасевіча і Н. Гарулёва. У вершы «Товарищу» Н. Гарулёў знаходзіць дакладныя словы, каб спяваць аб партызанскай дружбе:

*) Зборнік «Горький на родине», А. Е. Багдаювіч «Из жизни Алексея Максимовича Горького», Стар. 157, Горькаўскае краівае выдавецтва, 1938 год.

Ты помнішь Брытские урюмные леса, Столетние стволы Дубов и елей? На дуб Тревогий спугнутых часа Мы спать ложились Под одной шпильей.

Песню В. Новакіна «Мы помнім дні» чытаць ведае па маскоўскаму зборніку «Белорусь в огне», дзе яна змешчана як анімацыя. Пачынаючы паэты Міхася Струшына і М. Ткачоў цікава задумалі вершы «Хірург» і «Бярозка», але неадвольна апрацавалі іх; у такім выглядзе творы пачынаючых не варта было б друкаваць, гэта яшчэ неадшліфаванае «слабаснае руды». Дарэчы, нельга сказаць, як піша тав. Струшына: «я ляжаў у беспрытомнасці, нежывы». Магчыма, ён і ляжаў у беспрытомнасці, але нежывым, ва ўсякім разе, не быў, інакш не выступіў-бы лаважы аўтар на старонках магілёўскай газеты...

Рэдакцыя баранавіцкай абласной газеты «Чырвоная зямля» ў нумары ад 5-га ліпеня змяшчала вершы Анатоля Астрэйкі і апаваданне Н. Жылко «Радасць», якое па сваіх мастацкіх якасцях стаіць ніжэй газетнага нарыса. Сукоінаю моваю бухгалтэры аўтар перадае ўспаміны партызанкі Лілы, калі яна нарадзілася, дзе вучылася, пры якіх абставінах уцякла ў лес, як сястры Насцю пагналі нямецкія каты на катэдру.

«Думкі яе перарваў гул машын і знаёмы голас: «Вітаеце, родныя», Ліла хутка аглухлася. Перад акіем стаяла сястра Насця».

Далей, пасля маленькай вштыкі «сонцам у зяніце», песняй рыбакі, «якія каціліся над Німанам» і «стрэлімі птушак», Н. Жылко дае цэлую прамоў.

Вядома, такое «апаваданне» не мае нічога агульнага з сапраўднай мастацкай прозай, і кепска робіць рэдакцыю, змяшчаючы на старонках абласной газеты «твор» накіштат «Радасці». Не кажучы ўжо аб дрэннай паслуде пачынаючаму аўтару, рэдакцыя, прапагандаючы аналігі «літаратурны» матэрыял, псуе мастацкі твэр дзесятку пачынаючых.

Такі-ж джор можна зрабіць і рэдакцыі баранавіцкай газеты «Большэйшая трыбуна», якая змяшчала ў нумары ад 1-га ліпеня дрэнныя вершы зложытага паэта Мугена Зомерфельда «Жаркіе летэ» і наступнымі «спердзімі»:

«Первернуты глыбы-машыны... «Вываюцца рэкі-абозы, За патокамі—паток і патока»».

Што гэта за «глыбы-машыны»? Як гэта «ываюцца рэкі-абозы»? Магчыма, аўтар хацеў сказаць, што на палях ляжыць разбітыя нямецкія тэхніка, а на дарогах, як рачныя паток, рухоўца абозы Чырвонай Арміі? Калі гэта так, дык навошта было тады гардаць з «глыбы-машыны» і «рэк-абозы» непісьменныя камас, трэба было проста, а, пры звольнасьці, і моцна сказаць аб ліёнскім наступленні Чырвонай Арміі. Апрача вершаў Зомерфельда, у «Большэйшай трыбуне» надрукаваны яшчэ верш Любы Клюбко «Люся» з тымі-ж заганами. Аўтар не ведае мовы, часта ўжывае русізмы: «Із-за рэчкі», «Родзіны дачка».

З усяго прычтаннага нам літаратурнага матэрыяла ў абласных газетах рэспублікі прымемае ўражанне пакідаюць творы пачынаючых, якія друкуюцца ў «Большэйшай Палессы» (рэдактар І. Стальноў). Відаць, рэдакцыя

сур'ёзна ставіцца да выхавання маладых літаратуры, друкуючы рэчы, якія па сваёму мастацкаму ўзроўню варта таго, каб іх учыць чытаць.

У нумары ад 3-га ліпеня на старонках газеты змешчаны добры нарыс Юр. Поляка «Так мы змагаліся». Нарыс, напісаны чыстай сакавітай мовай, проста, без розных выкрутасяў і літаратурных віньетак, апавадае пра слаўныя справы ельскіх партызан. Надраныя з вялікім пафасам, зроблен верш Ф. Ізмайлава «Освобождение», які ўсталяе дзень вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Строфіка яго верша сведчыць аб тым, што Ф. Ізмайлаў вучыцца пісаць у таленавіцейшага паэта нашай савецкай эпохі—Уладзімера Маякоўскага. Застанца толькі пажадаць Ф. Ізмайлаву гэтай плённай вучобы і больш сур'ёзных адносін да апрацоўкі сваіх вершаў, бо ў пагоні за ўзніслаасцю аўтар дапускае такі непразумны і нават непісьменны выраз: «пусты кловет воронье злобу вражых глаз» (?!). Злоствіць ніжэ ўздзібуеш!

Прыходзіцца зноў вяртацца да Алеся Гарэліка, пачынаючага паэта з вёскі Бортнікі, Бабуўскай абласці, і адкажучы на яго пытанне, «як можна напісаць такі верш, што ён бы надрукаваў»,—засталося ад шчырага сэрца паразіць усім пачынаючым па-горькаўску добра вывучыць «і прыроду краіны, і жывіце, і мову, і мінулае, і сучаснае». Тады можна будзе пісаць і вершы будучы, навука, друкавацца. Праўда, пачынаючы павіны добра ведаць літаратуру—гэта зусім нялёгкае забавя і не якая-небудзь там «чорная магія», а цяжкае рамяство, якое патрабуе зольнасцей і шматгадовай упартай працы.

«Пул, как говорител, соин столовой Сешь и сотней папирок клуби, Чтобы добыть драгоценное слово Из артезианских людских глубин».

Анатолий ИВАНОВ.

Зімі пейзаж. Б. Малкін.

СЯБРОЎСКІ ШАРЖ НА АНАТОЛЯ АСТРЭЙКУ

Малюнак А. Волкава.

ПАЭТ-ПАРТЫЗАН

Па прозвішчу—Астрэйка, а проста—Анатоля. Крышчў у немцаў рэйкі яго лірычны гол. Находных вершаў колькі! І п'е ён як Бурцоў. Дзіміс Давыдаў... толькі Кузьма ГІРА.

У Саюзе Савецкіх мастакоў Беларусі

На чарговым пасяджэнні Праўлення Саюза савецкіх мастакоў Беларусі быў прыняты ў члены Саюза адліз з лепшых жывапісцаў Гродненскай абласці Аляксандр Кох. За час Айчынай ваіны ён напісаў рад цікавых карцін, якія адлюстроўваюць партызанскую барацьбу з нямецкімі акупантамі. Кандыдатамі ў члены Саюза савецкіх мастакоў прыняты Н. Шапаваў і Т. Рызна.

За час, які прайшоў пасля вызвалення рэспублікі, Саюз савецкіх мастакоў Беларусі правёў вялікую работу з маладымі мастакамі. Прыняты ў члены Саюза партызаны: мастакі—У. Суховерхаў, І. Бойка, Г. Бржакоўскі і другія.

У Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі

Закончыліся экзамены ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. На пэці адкрытых канцэртаў студэнты паказалі сваё творчае дасягненні.

Цінер у кансерваторыі разгорнута шырэйшая праца па прыёмных іспытах. З Віцебска, Брэста, Гродні і іншых абласцей паступаюць заявы ад моладзі з ірарыяй дапусціць іх да іспытаў. Да пачатку навучальнага года каля 200-го трыма агульнаму музычнаму інструменту. Ужо набыта 35 рэцэп і рэцэп, шмат скрыпак, выялаўляюць і кларынтаў і інш. Значна павялічыла муз. пая бібліятэка, якая ўжо налічвае звыш 45 тысяч экзэмпляраў нот.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР ЛЯ...

У невялікага тэатральнага калектыва, які састаіць з 17 чалавек, ёсць свая творчая біяграфія. Тэатр існуе шэсць год. За гэты час ён наведваў ужо шмат шкول нашай рэспублікі і паказваў рад цікавых спектакляў, якія надабваюцца дзеямі і любімымі.

Ужо год прайшоў, як тэатр працуе на вызваленай беларускай зямлі. За гэты час ім пастаўлены чатыры новых спектаклі. Гэта эксперыментальныя работы, якія сведчыць аб тым, што малады калектыў, разам са сваім мастацкім кіраўніком М. Бабушкіным—пастапоўчыкам спектакляў, ідзе не па пратанальнаму сцежцы, а шукае свайго шляху.

Спійнась на гэтых спектаклях. Пёса С. Маршак «Цудоўны кошык» напісана паводле народнай казкі «Дзівушкіна і мядзведзь». Рэжысёр паставіў спектакль у казачным плане, прыстасоўваючы пастаноўку для дзяцей малодшага ўзросту. Усе ўдзельнікі добра адчуваюць асаблівыя спектакля, а таму трапіна даносіць да гледача прарады дзівушкіні Тані. Вобраз жывой, наіўнай і разам з тым кемлівай дзівушкіні Тані стварае артыстка С. Дзямянэва. Пятрушку і мядзведзя выконваю сам пастапоўчык. Калі вобраз хітрага і энергічнага Пятрушкі невыразны, дык вобраз мядзведзя сыгран артыстам М. Бабушкіным удала. Напрытны і разам з тым дасціпны мядзведзь падабаецца дзеямі, выклікае іх ухвалу.

У спектаклі яскрава падрэсавана перавага чалавека над зверам, і гэтая думка добра данесена да гледача Пятрушкам і дзівушкінай Таней.

Больш складаны другі спектакль «Каштанка». Драматург Спіранскі на канве чэхаўскага сюжэта, выкарыстоўваючы асобныя матывы апаваданняў «Хамелеон» і «Гутарка чалавека з сабакам», напісаў цікавы драматургічны твор для тэатра лялек. Ён здолеў паказаць добрыя дзівушкіны якасці рускага чалавека і дуніную атмасферу грамадскага жыцця ў царскай Расіі. Лука Аляксандраў—цэнтральны персанаж спектакля, ў выкананні арт. М. Бабушкіна—п'яніна, сапаваны цяжкім жыццём чалавек. Аднак, гэта залужэны чалавек. Ён своеасабліва разумее жыццё і своеасабліва яго асуджа.

Астатнія дзейныя асобы, як-бы з'яўляюцца дапаможнымі фігурамі для больш поўнага раскрыцця асноўнага вобраза: дворнік (арт. С. Дзямянэва), гарадавы (арт. В. Чачэк), баба (арт. Драбшэўская), Федзя (арт. С. Дзямянэва).

Трэці спектакль—«Валікі Іван», пастаўлены ў алегрычным плане. Аўтары п'есы Абрацоў і Прузабражскі сцвярджаюць у сваім творы думку, што Чалавек—вышэйшае стварэнне прыроды, ён усемугілны і, як цёмныя сілы ні імкнуліся знішчыць чалавека, ён перамог усё-ж іх. У творы адлюстравана магучасць рускага чалавека, моц гэтага волата-народа і яго мудрасць. Нельга адмовіць пастапоўчыку ў тым, што ён добра зразумеў залуду аўтараў

стварыў змястоўнае відовіцкае дазійе старэйшага ўзросту. Іван—гэта не лялька, а жывы артыст. Выканаўца М. Бабушкін выклікае ў Іване чалавека шырокага размаху, гнуткага розуму і чуллівай душы.

Найбольш ярка высьменна нікчэмнасць чыноўніка (арт. С. Дзямянэва). Гэты камедыны персанаж з'яўляецца ўпрыгожаннем спектакля.

Тэатр закончыў сезон спектаклем «Па шчыраму вясенню» Е. Таркоўскай. У трактоўцы спектакля паслядоўна праводзіцца думка аб магучасці народа і ў першую чаргу ругунасці народа. Аднак, рэжысёр, праючы на д пастапоўкай, не ўлічыў таго, што гэта—казка, якую ў сцэнічных і мастацкіх адносінах можна было больш малюўча вырашыць. У пастапоўцы адчуваецца тэндэнцыя наблізіць лялькавага тэатра драматычнага, на прыкладу вядомага майстра і наватара лялькавага тэатра Абрацова, які стаў нават шэспіраўскай спектакль, але гэта ў Абрацова можа пазніць эксперымент і не абавязкова можна паўтараць яго, тым больш, што ў спектаклі «Па шчыраму вясенню» рэжысёр не выкарыстаў багатыя магчымасці самага лялькавага тэатра.

У гэтым спектаклі відовычны рост артыстаў. Цікавы вобраз Ямелі стварыў арт. В. Чачэк. Гэта яго першая значная роля. Запамінальныя вобразы стварылі арт. С. Дзямянэва (цар і баба), арт. Н. Правіст (дачка і маці царя), арт. Н. Ляшчынская (мама), арт. Е. Шлічэнка (важода і вастун).

Малюўчы пастаўлены масавыя сцэны. У тэатры лялек—мастак, разам з рэжысёрам—адна з цэнтральных фігур спектакля, нібы суаўтар. Мастак В. Звейградскі гэтае суаўтарства апрадавае з гонарам, бо вялікая частка поспеху прыпадае на яго па-мастакску зробленыя лялькі і прыгожыя афармленне.

Да гэтага часу ў тэатры толькі адзін рэжысёр—Бабушкін. Ён выхаванне старэйшага беларускага рэжысёра-настаўніка Е. Міровіча, ініцыятывы і зольнасці працягвае. Аднак, абмяжоўваюцца толькі ім адным, гэта значыць затрымаць рост як яго, так і тэатра.

Беларускі тэатр лялек адчувае вострую настану рэштараў. Сярод розных гледжаных пастапоўчых няма ніводнага беларускага п'есы. Ціпер, праўда, у рабце п'еса-казка В. Вольскага «Дзед і жора» (па матывах беларускага фальклора). Але гэта быў адзін аргінальны спектакль да ваіны, адзіны, ён можа застацца і зараз, калі кіраўніцтва тэатра сур'ёзна не наклапоціцца аб набывіці беларускіх п'ес. Трэба заахвоўваць дзівушкіна пісьменнікаў—А. Якіноўца, Я. Маўра і другіх да напісання твораў для тэатра лялек.

Калектыў тэатра лялек праводзіць велізарную выхавальную работу сярод дзяцей, як у сфера фарміравання іх мастацкіх густав, так і ў справе выхавання ў іх грамадзянскае ўсведамленне. Спалдземся, што яго работа будучым будзе яшчэ больш плённай.

А. ЕСАКОВ

«РЭВІЗОР» НА БЕЛАРУСКІ СЦЭНЕ

Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імені Якуба Коласа прыступіў да работы над камедыяй Гогаля «Рэвізор». Спектакль ставіць гадоўны рэжысёр тэатра Н. Лойтар. Ролю Хлестакова выкоўпае народны артыст БССР А. Глынін, ролю гарадніча—народны артыст БССР Звездочотыў.

Да адкрыцця зімовага сезона прэм'ера будзе паказана ў Віцебску. Камедыя «Рэвізор» будзе пастаўлена на беларускай мове ўпершыню.

КАНЦЭРТЫ БАЛОЦІНА У АБЛАСЦЯХ РСФСР

У парадку творчага абмену Беларускай дзяржаўнай ардына Чырвоная Працоўная Сцяга Філармонія камандыравала на гастролі ў Маскву і абласці РСФСР саліста Беларускай оперы, народнага артыста БССР І. М. Балочіна. Ён будучы выкананы беларускія песні, арый з опер і творы сучасных кампазітараў. Усеасоўнае гастрольнае аб'еднанне прысылае ў Беларусь брыгады маскоўскіх артыстаў.

ГАСТРОЛІ ПА ОБЛАСЦІ

Бабуўскія абласны рускі драматычны тэатр выехаў на гастролі па абласці. У Ступіцу тэатр паказа спектакль—«Жыццё вучыш» В. Галаўцінэра, «Надзвычайны закон» бр. Тур і Шэйніна, «Лодыжніца» М. Пагодзіна.

У часе гастроліў рэжысёр М. Кавані паставіць адну з п'ес Астроўскага.

БРЫГАДЫ АРТЫСТАў НА ЖНІВЕ

Упраўленне па справах мастацтва пры СНК БССР вырашыла паслаць некалькі брыгад артыстаў для абслугоўвання сялян, якія заняты на жніве. Канцэртны будучы праведзены на полі, у хатах-чыталнях і дамах сокультуры. У праграма канцэртаў—песні, вершы, танцы, якія выканваюць артысты Беларускай філармоніі, драматычнага тэатра імені Янкі Купалы і абласных калектываў драмы і эстрады.

СЕКЦЫЯ ЯЎРЭЙСКІХ ПІСЬМЕННІКАў

Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР вырашыла аднавіць работу секцыі яўрэйскіх пісьменнікаў. У бліжэйшы час на пасяджэннях секцыі будзе заслуханы даклад крытыка Друкера аб яўрэйскай савецкай літаратуры ў дні Айчынай ваіны. Паст А. Платнер працягае свае новыя пазмы «Мост» і «Дзве сястры».

БРЫГАДЫ АРХІТЭКТАРАў Выхалі ў Калгасы

Упраўленне па справах архітэктары пры Соўнарком БССР арганізавала выстаўку трыццаці праектаў забудовы калгасяў і жылых дамоў на вёсцы.

Гэта выстаўка адраўлена ў Гомельскую абласць. Ва ўсе раёны Гомельшчыны выехалі брыгады архітэктараў, інжынераў і тэхнікаў-будуўнікаў для кіраўніцтва будуўнічымі работамі.

Народная артыстка БССР А. Нікалаева і С. Гапчароў у балете «Арлекінада».

ЗБОРНІКІ БЕЛАРУСЬСЬКАГА НАРОДНАГА ПЕСЕЦА

Вядомы беларускі дзв Р. Шырма рыхтуе да зень зборнік беларускіх нарг раў У адзін зборнік увайдучы песень, у другі—Творы зам з прымітыўнага мелодый, народнай творчасці запісаны этнографам у заходніх абласцях Беларусі, асабліва шмат песень з Пружаншчыны. Некаторыя з гэтых песень выконвае Дзяржаўны ансамбль песні і танца, якім кіруе сам жа зборнік. Зборнік будучы выданы Дзяржаўным выдавецтвам БССР і Беларускай Акадэміяй навук.

Дваццаць пяць беларускіх народных песень рыхтуе да выдання этнограф Г. Цітовіч. Сярод іх будучы партызанскія, дзівушкіны, жартоўныя і другія. Запісаны яны ад сялян Баранавіцкай абласці і выконваюцца этнографічным хорам вёскі Вялікае Падлессе (Ляхавіцкі раён). Зборнік гэты будзе ДВБ з такім разлікам, каб ім маглі карыстацца гурткі мстаскай самадзейнасці.

Рэдакцыя: Л. АЛЕКСАНДРАЎСКАЯ, А. БАГАТЫРЭВ, Г. ГЛЕБАУ, Я. КОЛАС, А. КУЛЯШЭВ (адказны рэдактар), А. КУЧАР, П. ПЕСТРАК.

Друкарня «Чырвоны Друкер», Рэвалюцыйная, 12.

Л. БАРАГ СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ КАЗКА

Ну, тут ужо і не да казак. У лясной вёсцы Велічка таго-ж раіна таленавіты беларускі казачнік Трахім Карневіч. Бабо расказаў з ім 1942—44 г. г. казкі ў хаце старога партызана, які ў гадзіны адпачынку збіраўся да яго. Гэтыя факты, якія можна прывесці безліч, тыповыя.

Калі ў многіх краінах Заходняй Еўропы імклівае пранікненне ў вёску буржуазнай культуры ўжо даўно выцвінула фальклорную казку з вёскі, дык у сацыяльных умовах беларускай вёскі, асабліва ў Палессі, напіралася кансервацыя форм старога народнай культуры, адну з частак якой складалу чуючы казачны эпас. Беларускі казачны эпас стаў на больш высокім узроўні развіцця, чым беларуская кніжная апавадальная літаратура (проза) XVIII—XIX в. в., якая знаходзілася тады ў зародковым стане. Тагочасная беларуская сацыяльная сапраўдаецца ў большай ступені і больш поўна адлюстроўвалася ў бытавых і фантастычных казках, чым у кніжных творах. З ускладненнем грамадскага жыцця беларуская казка становілася ўсё больш і больш гнуткай формай яго адлюстравання. Яна пачынае паглынаць і «асіміліраваць» элементы кніжнага стылю. Стыль беларускага казачнага эпаса каля XIX в. і пачатку XX в. у большай ступені вызначаецца пашырэннем яго сацыяльнага зместу і пачынаючым сувязям з рускімі, украінскімі казкамі. Гэта пачынаецца творчай дзейнасцю аднаго з лепшых казачнікаў беларускага Палесся другой паловы XIX в., непісьменнага Рэдкага, казкі якога, запісаныя Сержпутоўскім, стаіць блізка да філасофскай лірыкі, павел, налічваючых прагматычнай. Аднак, дэфармацыя казачнага жанра ў Рэдкага вызначаецца не кніжным уплывам, але і ўвабачаннем казак новым жыццёвым матэрыялам.

З карэннымі змянені ў быце і грамадскім жыцці сялянаў паравуецца жанравая замкнёнасць традыцыйнай

фантастычнай казкі. Ускладняецца кампазіцыя казкі, сюжэт набывае большую дымінацыю, фантастыка зліваецца з рэалістычным матывам сучаснасці, пачынаюцца рысы псіхалагізму і пачынае абліччя і дзейнасць казачных персанажаў. Усё гэта ставіць казку ў блізка дачыненні да кніжных і перш за ўсё лепшых твораў, для якіх характэрны складанасць і дынамічнасць авантурнага сюжэта і элементы бытавога і псіхалагічнага рэалізма. Такім чынам, збліжэнне ў наваейшы час фальклорнай казкі з літаратурнай абумоўліваецца самай логічнай развіцця казачнага жанра. Прыкніпенне ў народнае асроддзе кніжных твораў выклікае тым-ж культурна-гістарычным фактарам, што і ўнутраныя змены, якія адбываюцца ў казачным эпасе. Але праца ўнутраных змен беларускага казачнага эпаса каля XIX в.—пачатку XX в. звязан з кніжным уплывам на фальклор. Напрыклад, кантамінацыя казачных сюжэтаў у велізарных любімых авантурных аповесцях зрабілі выключна вялікі ўплыў на кампазіцыю народнай фантастычнай казкі і новага часу, бо гэты фальклор аднаўляў іх кніжна сучаснай фальклорнай фантастычнай назві да манументальных форм авантурнага рэмарна.

Формы пранікнення кніжных элементаў у сучасны беларускі казачны эпас адраўнаваўна рознастайнасцю і складанасцю. Непрэзвычайны ўплыў кніг у меншай меры, чым вусныя формы яго, абумоўлівае рысы стылю ў народных казках.

Такім чынам, сучасная казка ідзе на збліжэнне з літаратурай, што звязана з павышэннем творчай асобы казачніка, з індывідуалізацыяй яго творчасці. Праца трансфармацыі казкі адбываецца на нашых вачах, і адгледзь будучыню казкі таксама цяжка